



# Preparaten, meststof uit deze tijd

## Krachten uit de vier natuurrijken in voeding voor bodem en mens

Foto: Iwan Baan

Ruud Hendriks

*Het is voor boeren en winkeliers vaak moeilijk om aan de consument uit te leggen wat BD-landbouw is. In het navolgende een visie vanuit de vier natuurrijken - mineralen, planten, dieren en mensen - op het voeden van de grond en de effecten daarvan op de voedingskwaliteit van de producten voor mensen. Een visie die kan hel-*

*pen om meer inzicht te krijgen in voeding van de mens en in de manier van werken van BD-boeren en -tuinders om die voeding te produceren. Geen verhaal voor even bij de kassa. Wel iets voor een wat rustiger moment met de geïnteresseerde bezoeker of klant die vraagt wat preparaten eigenlijk voor rol spelen in voedingskwaliteit.*

## Bemesten van stof naar kracht

In het allereerste begin bestond de natuur vooral uit plantengroei. In de loop van de tijd zijn het dier en vervolgens de mens hun rol gaan spelen. De mens leefde in het begin nog sterk verweven met de natuur, maar heeft zich in de loop der jaren uit de natuurlijke omgeving losgemaakt. Hij heeft daar een deel van de dieren in de vorm van landbouwhuisdieren in meegenomen. In een evenwichtige vorm leidden die ontwikkelingen tot een gemengd biologisch landbouwbedrijf met een eigen consumentengroep. In een onevenwichtige vorm heeft het geleid tot de huidige moderne ontmengde landbouw met anonieme klanten in de supermarkt.

### Plant voedt plant

De bodem is de basis voor plantengroei, dat zal altijd zo zijn, maar de manier waarop die bodem wordt gevoed, verandert in de loop van de tijd. In eerste instantie werd de bodemvruchtbaarheid onderhouden door plantenresten die weer in de grond terug kwamen en verteerden, iets wat in de strooisellaag van het bos nog steeds volop gebeurt. In deze situatie worden planten gevoed door planten. De Kelten in onze regio maakten enige duizenden jaren terug gebruik van deze bemestingsvorm op hun raatakkers (Celtic Fields). Dit zijn kleine akkertjes die een paar jaar werden gebruikt, waarna ze een tijd aan de natuur werden overgelaten zodat de bodemvruchtbaarheid zich weer kon herstellen. Daarna waren ze weer een paar jaar te gebruiken. De natuurplant voedt in dit systeem de gewasplant. In iets abstractere vorm gezegd, de gewasplanten worden in dit systeem

gevoed vanuit het levende, het plantenrijk, ofwel vanuit het etherische.

### Dier voedt plant

Dierlijke mest is een steeds belangrijker rol gaan spelen in het voeden van de bodem. In de natuur door de grote grazers en andere

*Een consument van  
BD-producten mag  
verwachten dat een  
boer of tuinder zich  
bewust is van de vier  
natuurrijken en hun  
werking in voeding*

zoogdieren. In de landbouw in Nederland heeft dierlijke mest rond duizend jaar geleden zijn intrede gedaan toen de raatakkers steeds sneller weer in gebruik werden genomen en daardoor uitgeput raakten. Eigenlijk uit noodzaak, in reactie op het vastlopende landbouwsysteem, is toen de es-landbouw ontstaan. In dat systeem werd vee in een potstal gehouden waarin bosstrooisel of heideplaggen uit de natuur en mest van het vee werden gecombineerd tot hoogwaardige mest. Bij deze manier van bemesten worden planten gevoed vanuit bezielde mest uit het dierenrijk, ofwel vanuit het astrale.

### Mens voedt plant

De volgende stap in de ontwikkeling van bemesting is bemesting door de mens. Daarbij gaat het niet om bemesten met menselijke mest. Die is juist niet geschikt voor het verbeteren van de bodemvruchtbaarheid voor landbouwoeinden. In de menselijke verticing zijn de voedende krachten namelijk al uit de voeding gehaald. Menselijke mest kan het gewas daarom niet bieden wat de consument/mens als voedingskwaliteit in het product nodig heeft. De mens kan echter wel op een menseigen manier aan bemesting werken.

Wat de mens typeert en daarmee onderscheidt van het dier, zijn het denken en het individuele (het Ik). Vanuit dit menseigene volgt de logische volgende ontwikkeling in de bemesting, de preparaten. Preparaten komen voort uit het menselijk denken en dragen bij aan het voeden van het individuele in de mest. Preparaten toedienen aan de composthoop of aan het gewas is dus eigenlijk voeden van planten op een manier die het gewas een extra kwaliteitsaspect biedt die de consument/mens in de huidige tijd van bewustzijnsontwikkeling nodig heeft. Een aanvulling vanuit het mensenrijk op de plantaardige en dierlijke kwaliteiten in bemesting.

### Van stof naar kracht

In de ontwikkelingsgeschiedenis van de bemesting valt op dat de hoeveelheid meststof die nodig is steeds kleiner wordt en dat het effect verhoudingsgewijs steeds groter is. De hoeveelheid plantaardige resten, nodig om een landbouwbedrijf te voeden, zijn beduidend groter dan de hoeveelheid dierlijke mest. En die hoeveelheid is weer vele malen groter dan de hoeveelheid preparaten die nodig is. De bemesting verschuift van kwantiteit naar kwaliteit, van stof naar kracht.

In de discussie rond verplicht gebruik van preparaten is door boeren voorgesteld om het mogelijk te maken om te werken met krachten zonder daarbij stof nog als drager te gebruiken. Bijvoorbeeld meditatie en ecotherapie worden daarvoor voorgesteld en ingezet. Voor het voeren van de Demeterlicentie worden deze methoden met ingang van 2006 niet geaccepteerd als vervanger van preparaten. Ze worden niet afgewezen als onbruikbaar, maar er is voor gekozen om preparaten, dus stoffen als dragers van krachten, als essentiële stap in de bemesting verplicht te stellen. Er is wel ruimte om preparaten verder te ontwikkelen en anders te maken dan zoals beschreven in de Landbouwcursus, bijvoorbeeld door de kruiden anders te omhullen dan met de gebruikelijke dierlijke materialen.

#### Minerale voeding en kunstmest

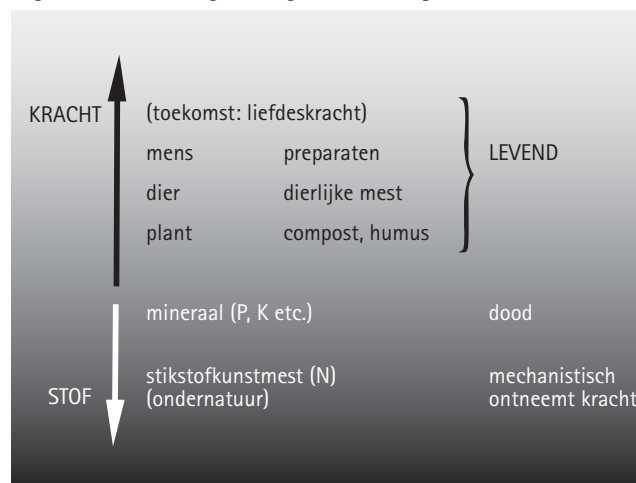
In het voorgaande overzicht is ingegaan op de rol van de levende natuur in bemesting, de planten, dieren en mensen. Er werd geen expliciete aandacht besteed aan voeding vanuit het mineralenrijk. Mineralen in gesteenten of in de bodem vormen op zichzelf staand de dode natuur. Planten nemen mineralen op en brengen ze in het leven. Mineralen maken dus onlosmakelijk deel uit van plantaardige en dierlijke stoffen, eenvoudig omdat deze er uit zijn opgebouwd. Minerale voeding sec komt in de natuur beperkt voor. Uit klei kan bijvoorbeeld wel kalium of magnesium vrij komen. De meeste mineralen die een plant opneemt komen echter uit humus, dus uit de levende component van de bodem.



Foto: Iwan Baan

In de moderne landbouw worden mineralen anders dan in de natuur wel in grote hoeveelheden ingezet. In de BD-landbouw zijn de mogelijkheden daarvoor zeer beperkt; alleen in geval van een aangetoond tekort in de bodem kunnen fosfaat, kalium en magnesium van natuurlijke oorsprong worden gebruikt. Ook aanvulling met koper of sporenelementen is in dergelijke gevallen toegestaan. Kunstmeststoffen, een vorm van plantenvoeding die voortkomt uit een kunstmatig, chemisch proces, staan in kwaliteit onder het minerale. Dat geldt het sterkst voor stikstofmeststoffen. Deze komen niet voort uit en behoren evenmin tot de vier natuurrijken (mineraal, etherisch, astraal, lk). Ze zitten in die indeling nog onder het minerale, dus eigenlijk onder het dode. Ze dragen op geen enkele wijze bij tot voedingskwaliteit vanuit de natuurrijken voor de mens. Ze ontnemen zelfs levenskracht aan de consument.

Figuur 1. Ontwikkelingsrichtingen van voeding



#### Voeding van de mens

Om in de huidige tijd te kunnen leven en functioneren moeten we ons als mens op een evenwichtige manier mineraal, etherisch, astraal en individueel voeden. De voeding die de landbouw produceert moet dus de krachten van al deze vier natuurrijken bevatten.

“Voeden” krijgt nu een bredere betekenis dan alleen het opbouwen en onderhouden van ons lichaam. Het minerale voeden is in die betekenis te zien als “weten hoe om te gaan met de materie”. Het etherische voeden is te zien als “weten om te gaan met (levens)processen”. Het astrale

voeden betekent “weten hoe om te gaan met emoties en bezieling”. En dat lukt - als je in de wereld om je heen rondkijkt de laatste tijd - lang niet iedereen even goed. Het individuele voeden tenslotte is het “vinden van de eigen weg”, en ook daarin hebben we nog een hele weg te gaan. Goede voeding overstijgt dus zaken die ons fysieke lichaam betreffen. Het gaat om ons totale functioneren als mens in deze wereld. Individuele voeding (preparaten) is de meest recente vorm van voeding die we nodig hebben. Deze individuele voedingskwaliteit was tot voor kort niet of minder nodig omdat het geloof en de kerk voor velen het leven bepaalden.

In het vinden van de eigen weg komt de vraag naar voren hoe om te gaan met vrijheid. Omgang met vrijheid is het grote vraagstuk van deze tijd. In de antroposofie is dit hét ontwikkelingsvraagstuk waar we als mensheid door de geestelijke wereld voor zijn gesteld. We zijn wat ontwikkeling van de vrijheid betreft in een cruciaal moment in de aarde- en mensheidontwikkeling gekomen. Het is dus ook essentieel om dit aspect in de voeding te verzorgen. De preparatendiscussie past daarom goed in deze tijd en ze zal voorlopig ook nog niet afgerond zijn.

#### Voeden als taak van de landbouw

Een consument van biologisch-dynamische producten mag verwachten dat een boer of tuinder zich bewust is van de vier natuurrijken en hun werking in voeding en dat hij er mee werkt op het bedrijf. Dat daarbij nog een grote zoektocht valt te gaan is duidelijk. Onze invulling van individuele voeding, het werken met de tot nu toe ontwikkelde preparaten, is van een net zo basaal niveau als het werken met werktuigen van de boeren enige duizenden jaren terug. De huidige spit-

machine achter de GPS gestuurde hightech trekker is het summum van ontwikkeling van landbouwtechniek. Op dezelfde manier zoals de mechanisatie stapsgewijs tot het huidige hoge niveau is ontwikkeld moeten ook de preparaten tot hoog niveau worden ontwikkeld.

#### Liefdeskrachten

Werken met voedingskrachten die helemaal niet meer aan stof zijn gebonden is een logische volgende stap in de ontwikkeling. In een discussie twee jaar geleden op een conferentie van biologisch-dynamische boeren (met Manfred Klett) werd werken met liefdeskrachten (“onvoorwaardelijke liefde” of “liefde zonder oordeel”) geopperd als de logische

volgende stap. Daar konden velen zich wel wat bij voorstellen. Bodemvruchtbaarheid wordt in de volgende ontwikkelingsstap, dus in aanvulling op bemesting met de eerder genoemde voedingskwaliteiten, bemest met voeding vanuit liefdeskrachten. Bemesting zoals we die nu kennen, nog altijd stoffelijk van aard al wordt dat steeds minder, gaat dus nog een grote verandering tegemoet. De vraag is wanneer we er aan toe zijn om de stap naar bemesten met liefdeskrachten goed te kunnen maken. Daarover zijn de meningen verdeeld van “en wel nu onmiddellijk” tot “over een paar duizend jaar, eerst maar eens de preparaten in de vingers krijgen”. Het ene doen en het andere niet laten is in mijn optiek de beste weg om er achter te komen.

Figuur 2. Ontwikkeling van de mensheid en de aarde

